

Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Öğretmen Yeterlilik Algıları Üzerine Bir İnceleme*

A Research on The Perception of Teacher Competency of Preschool Teacher Candidates

Serap Aktemur Gürler^{a†}, Belkıs Tekmen^b

^aKafkas University, Kars, Turkey

^bBaşkent University, Ankara, Turkey

Öz

Eğitimin her aşamasında olduğu gibi okul öncesi eğitimde de, öğretmenin mesleki yeterlilikleri büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda yapılan araştırma eğitim fakültesi okul öncesi öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının öğretmen yeterlilik algılarının belirlenmesini amaçlamaktadır. Araştırmada bu çerçevede Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü 1. ,2. ,3. ve 4. sınıfta öğrenim görmekte olan 147 öğrenci ile anket çalışması yapılmıştır. Betimsel tarama modelinde desenlenen araştırmada, demografik bilgi formu ve öğretmen yeterlilik algılarını sekiz boyutta ölçen “Öğretmen Yeterlilikleri Ölçeği” uygulanmıştır. Bunun yanında toplam 20 öğrenciyle, yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan derinlemesine mülakat yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmen adaylarının uluslararası değerler ve çevre ile ilişkiler en fazla yeterli olarak algıladıkları alanların başında gelirken, alan bilgisi ve öğrenme-öğretme alanı en az yeterli olarak algıladıkları alanlardır. Sınıflara göre tüm öğretmen yeterliliklerinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar vardır ($p<0,05$). Genel olarak öğretmen adaylarının tüm yeterlilik alanlarında aldıkları puanlar ortalamanın üzerindedir.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi öğretmenliği, öğretmen yeterlilikleri, okul öncesi öğretmen adayları.

Abstract

Occupational competencies of teachers have vital importance in preschool education as in the all other stages of the education. In this respect, the research aims to determine occupational competencies of preschool teacher candidates who are studying at preschool department of education faculty. In the research in this frame, a survey was administered to 147 students of Faculty of Education Preschool Department. In this descriptive survey modeled research, demographic information form and “Teacher Competencies Scale” including eight factors were applied. In addition, a total of 20 students were subjected to deep interview with semi conducted questions. According to results of the study, content knowledge and learning-teaching areas were less sufficient areas of students, whereas international values and environmental relations were the most sufficient areas. There were statistically significant differences for all teacher competencies based on class of students ($p<0,05$). In general, all points of competencies were over mean values for all teacher candidates.

Keywords: Preschool teacher education, Teacher competencies, Preschool teacher candidates.

© 2020 Başkent University Press, Başkent University Journal of Education. All rights reserved.

* Bu çalışma Başkent Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Öğretim Üyesi Dr. Öğr. Üyesi Belkıs TEKMEK danışmanlığında hazırlanan Serap AKTEMUR GÜRLER'e ait yüksek lisans tezinden hazırlanmıştır.

[†]ADDRESS FOR CORRESPONDENCE: Serap Aktemur Gürler, Department of Child Development, Social Sciences Vocational School, Kafkas University, Kars, Turkey. E-mail address: s.aktekur40@gmail.com. ORCID ID: 0000-0002-1577-9403.

^bAssist. Prof. Dr. Belkıs Tekmen, Department of Early Childhood Teaching, Faculty of Education, Başkent University, Ankara, Turkey. E-mail address: tekmen@baskent.edu.tr. ORCID ID: 0000-0003-4470-4387.

Received Date: December 31th, 2019. Acceptance Date: January 23th, 2020.

1. Giriş

Eğitim ve öğretim sürecine dâhil olan öğrenci, öğretmen, eğitim kurumu, veli ve okul yönetimi gibi pek çok etken vardır. Bu etkenler içerisinde en fazla ön plana çıkan, eğitim ve öğretim sürecinin temel uygulayıcısı ve nesilden nesile aktarılmasını sağlayacak olan öğretmenlerdir. Öğretmenler sadece kendileri için gerekli bilgi ve iletişim becerilerine sahip olmakla kalmayıp aynı zamanda öğrencilerine de rehberlik edebilecek becerilere sahip olmalıdır (OECD, 2018: 16). Sünbül'e (2003: 245) göre eğitimin nitelikli olması ve her alanda nitelikli insan gücünün yetiştirilebilmesi için öğretmen, öğrenci ve eğitim programı arasındaki ilişkinin sağlıklı ve uyumlu olması gerekir. Bu öğeler arasında öğretmenin rolü daha fazladır. Çünkü öğretmen, eğitim sırasında öğrenciyle sürekli etkileşim içerisinde olan eğitimin uygulayıcısıdır. İnsan ve toplumun, bilginin şekillenmesinde önemli bir etkiye sahip olan ve gelecek kuşakların yetişmesine rehberlik edecek öğretmenin görevlerini yerine getirebilmesi için de yeterli niteliklerle donanmış olması gerekmektedir (Kök, Çiftçi ve Ayık, 2011).

Eğitim kurumlarında verilen hizmetin en önemli özelliklerinin başında, verilen hizmetin niteliği gelmektedir. Bilgi alışverişi, hem bilgiyi alanın, hem de bilgiyi verenin kendilerini yeterince rahat bir ortamda, tam olarak ifade edebildikleri sürece daha başarılı olmaktadır. Bu noktada eğitim veren tarafın, yani öğretmenin kendisini bu konuda yeterli görmesi, eğitimde kalitenin artması konusunda hayati önem taşımaktadır. Toledo, Revai ve Guerriero'a göre (2017) yeterlilik, öğretmenlerin neler bilmesi ve yapabilmesi gerektiği hakkında bir yol göstericidir. Traianou (2006) öğretmenlerin alan bilgi düzeyleri ne kadar fazla ise kendilerini o kadar yeterli gördüklerini ifade etmiştir. Dolayısıyla öğretmenlerin kendilerini yeterli görerek özgüvenlerinin artması, aynı zamanda verilen eğitimin kalitesini de arttırmaktadır. Bu nedenle eğitim kurumlarında verilen eğitimin başarısı ve verimliliği, öğretmenlerin başarısı, verimliliği ve yeterlilikleri ile doğrudan ilişkilidir. Westera'ya (2001) göre yeterlilik, kişinin bilgi ve becerilerinin belirli bir alanda etkin bir şekilde kullanılmasını sağlayan son derece değerli bir niteliktir. Öğretmen yeterlilikleri ile öğrenci performansları arasında doğrudan bir ilişki söz konusu olduğunu ifade ederek, eğitimde iki farklı yeterlilik kavramına işaret etmiştir. Bunlardan ilki, belirli davranışları kolaylaştıran bilişsel yapı olarak düşünülen teorik perspektiften yeterliliktir. İkincisi ise işlevsel açıdan yeterlilik, öngörülmeleyen karmaşık durumlarla başa çıkma yeteneğini temsil eden geniş ve bir dizi beceri ve davranışı kapsamaktadır.

Öğretmenlerin istenilen nitelikte olmaları için bazı standartlar gereklidir. Bu standartları sağlayacak yollardan birisi öğretmen yeterlilikleridir (Seferoğlu, 2004). Öğretmen yeterlilikleri, genel olarak öğretmenlerin mesleki gelişimlerine ilişkin bir çerçeve oluşturmaktadır. Bu çerçeveler, kural koyucu, tartışmalara kapalı ve sabit değildir (Bostancı, 2019). Haycock'un çalışmasında öğretmen yeterliliklerine sahip olan ve bundan dolayı etkili öğretmen olarak tanımlanan öğretmenlerle, öğretmen yeterliliklerine sahip olmayan öğretmenlerin, öğrenci başarılarına etkileri karşılaştırıldığında, başarılı öğrencilerin başarısını doğrudan etkileyen faktörün etkili öğretmenler olduğu ifade edilmektedir (Haycock, 1998; Akt. Gelen & Özer, 2008:45). Prasertcharoensuk ve arkadaşları (2015) öğretmenlerin yeterlilik faktörlerinin öğrencilerin öğrenme etkinlikleri üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçladığı çalışmalarında, öğretmen yeterliliklerinin öğrencilerin öğrenme süreci üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu vurgulamışlardır. Bu noktadan hareketle okul öncesi dönemde verilen eğitimin niteliğini, verimini ve okul öncesi dönem çocuğunun başarısını belirleyecek unsurlardan biri olarak, okul öncesi öğretmeni kabul edilmektedir. Başal'a (2007: 12) göre okul öncesi dönemde çocuğun eğitimi tesadüflere bırakılmamalı, ciddiyetle ele alınmalı ve çocuk bilimsel niteliklerle eğitilmelidir. Bu sorumluluk ve yeterlilik boyutu düşünüldüğünde çocuğun ailesinden sonra karşılaştığı, ilk sosyal yaşantı ve deneyimleri kazanacağı, öğrenme merakının giderileceği ortam olan okul öncesi eğitim kurumları ile çocukta davranış modeli oluşturacak okul öncesi öğretmenlerine büyük sorumluluklar düşmektedir. Okul öncesi eğitimi etkili ve verimli kılacak olan okul öncesi öğretmenlerinin sahip olduğu mesleki yeterlilikler, çocuklara bu dönemde kazandırılacak kazanımlar ve değerler açısından oldukça önemlidir. Chung, Marvin ve Churchill (2005) yaptıkları çalışmada okul öncesi eğitimde öğretmen-çocuk ilişkileri ile öğretmenlerin yeterliliği arasında pozitif ilişki bulunduğunu ifade ederek okul öncesi eğitimde öğretmenin rolünü ele almışlardır. Bu bilgiler ışığında okul öncesi öğretmenlerinin çocukların gelişimleri üzerindeki etkileri düşünülecek olursa, okul öncesi öğretmen yeterlilikleri konusunun üzerinde durulması ve araştırılması gereken bir konu durumundadır.

Okul öncesi eğitim ve okul öncesi öğretmenliği, diğer eğitim kademeleri ve branş öğretmenliklerine göre nispeten daha az geçmişe sahiptir. Bu nedenle bu alanda yapılan çalışmalar, diğer eğitim ve öğretim alanında yapılanlara göre daha azdır. Özellikle okul öncesi öğretmenlerinin genel yeterlilikleri ile ilgili alanyazında oldukça sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Araştırma sayısının sınırlılığı, farklı sayıda ve farklı fakültelerde çalışma grupları bu çalışma için bir gereksinim oluşturmıştır. Bu nedenle bu çalışmada, araştırma örnekleminde bulunan 1. 2. 3. ve 4. sınıf okul öncesi öğretmen adaylarının öğretmen yeterlilik algıları incelenerek, birinci sınıftan mezuniyete kadar olan sınıflarda, bu algının nasıl değiştiğinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu sayede, okul öncesi öğretmen adaylarının yeterlilik düzeylerinin üniversitenin farklı sınıflarında ne derece değiştiği incelenerek, demografik faktörlere göre değişip değişmediğinin de incelenmesine yer verilmiştir. Araştırmada, öğretmen yeterliliklerini etkileyen demografik özelliklerin incelenmesi ve bunlardan etkili olanların ortaya konulması sayesinde, bu etkileri yönetmek de mümkün olabilecektir. Bunun sağlanması neticesinde, verilen eğitimlerde demografik faktörlerin etkili olup olmadığının ortaya

konması, verilen eğitimlerde de bu noktalara dikkat edecek içeriğin sağlanması mümkündür. Erişen ve Çeliköz (2003) öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine kendilerini ne derecede hazır hissettiklerinin belirlenmesinin uygulanacak eğitim politikalarına bir rehber olarak kullanılabileceğini ifade etmektedirler. Ayrıca Türkiye’de okul öncesi öğretmen adaylarının genel yeterlilik algılarının, kendilerini mesleki açıdan ne derece yeterli bulduklarının ve aldıkları eğitimin yeterliliklerine katkısının incelenmediği de görülmüştür (Yılmaz, Koç, Gönen ve Üstün, 2010). Bu sebeple bu alanda daha fazla alanyazın incelemesi yapılması ve alan uygulamalarına zemin hazırlanması gerekmektedir.

Ayrıca bu araştırmada, okul öncesi eğitim konusunda üniversitelerde verilen eğitimlerin, öğretmen adaylarının yeterlilik algıları üzerinden değerlendirilmesine yer verilerek okul öncesi öğretmeni yetiştirme alanında gereksinimi belirli ölçülerde karşılayacağı düşünülmektedir.

2. Yöntem

Araştırmada hem nicel hem de nitel verilerin birlikte kullanıldığı karma bir yöntem tercih edilmiş, önce nicel veriler toplanmış ve çözümlenmiş daha sonra nicel verilerden elde edilen sonuçlar derinlemesine nitel verilerle açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca nicel verilerin analizi için genel tarama modeli kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinin verilerinin elde edilmesinde ise yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmacı tarafından yedi adet yarı yapılandırılmış sorunun bulunduğu bir görüşme formu hazırlanmış ve soruların hazırlanmasında nitel araştırma yöntemlerinin araştırma tekniğine uygun olarak önceden oluşturulan kavramsal çerçeveden istifade edilmiştir. Sorular araştırmacılar tarafından uygulanmadan önce uzman görüşlerine başvurulmuş ve görüşme formuna son şekli verilmiştir. Karma yöntemin özelliklerinden biri de, nicel yöntemden yararlanarak sayıları, nitel yöntemden yararlanarak da kelimeleri toplayarak ortaya yeni, bağımsız bir şeyler çıkarmasıdır (Creswell ve Plano Clark, 2011, s.4). Araştırmada bu bağlamda, farklı sınıflardaki okul öncesi öğretmen adaylarının mesleki yeterlilik algıları hem sayısal verilerle hem de açık uçlu sorulara verilen cevapların kategorilere ayrılarak analiz edilmesiyle betimlenmeye çalışılmıştır. Bu şekilde araştırmaya ve katılımcılara ilişkin ortam, birey, olaylar ve süreçlerle ilgili bütüncül bir yaklaşım ortaya konulması (Yıldırım ve Şimşek, 2016) hedeflenmiştir.

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmada evren olarak Kafkas Üniversitesi Eğitim Fakültesi 2016-2017 öğretim yılında okul öncesi öğretmenliği bölümü 1. 2. 3. ve 4. sınıfta öğrenim görmekte olan öğretmen adayları; örneklemini ise gönüllülük usulüne göre katılımın sağlandığı 147 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmanın nitel analiz bölümünün örneklemini ise dördüncü sınıfa devam eden ve araştırmaya katılmak isteyen 20 gönüllü öğretmen adayı oluşturmaktadır. Öğrencilerin mesleki oryantasyon ve bilgi birikimi en fazla olan dönemi son sınıf olup, bu dönemde değerlendirmeyi nitel anlamda diğer sınıflara göre daha sağlıklı yapabilmektedir. Yine tüm sınıflar içinde 4.sınıflar en fazla alan hâkimiyetine sahip olmaları nedeniyle nitel analiz için son sınıf öğrencileri seçilmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak iki bölümden oluşan bir form kullanılmıştır. İlk bölümde kullanılan formda öğretmen adaylarının yaş, cinsiyet, bölümü tercih sırası, sınıf, annenin ve babanın mesleği, bölümü isteyerek tercih edip etmeme, ikamet durumu ya da aile tipi gibi öğretmenlik mesleği yeterlilik algısı ile ilişkili olabileceği düşünülen, araştırmacı tarafından geliştirilen demografik faktörler yer almaktadır. İkinci bölümde ise Karacaoğlu (2008a) tarafından geliştirilen “Öğretmen Yeterlilik Algısı” ölçeğinin geçerlilik-güvenilirlik çalışması sonuçlarına göre, faktör yük değerlerinin 0.83 ile 0.34 arasında değiştiği ve her hangi bir maddenin kaldırılmasına gerek görülmediği ifade edilmiştir. Faktör yük değeri ölçütü 0.30 alınmıştır. Açıklanan varyans %54’tür. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla yapılan iç tutarlılık testi sonucunda Cronbach-Alpha değeri 0.99 bulunmuştur. Ayrıca araştırmacı tarafından yapılan ç tutarlılık testi neticesinde ölçek geneline ait Cronbach-Alpha değerinin 0.99 olduğu saptanmıştır. Ölçeğin güvenilirlik değerlerinin yüksek olduğu görülmüştür. Bu araştırmada ise hesaplanan Cronbach Alpha değeri 0.99 olarak bulunmuştur. Öğretmen Yeterlilik Algısı Ölçeği, 4 yeterlilik alanı ve 137 yeterlilik maddesinden oluşmaktadır.

Veri toplama aracı olan “Öğretmen Yeterlilik Algısı” ölçeğinde beşli likert tipi bir değerlendirme kullanılmıştır. Buna göre öğrenci her bir madde için kendini yetersiz gördüğü takdirde 1 puan, tam yeterli gördüğü takdirde 5 puan olmak üzere, 1’den 5’e kadar puan vermektedir. Her bir puanın karşılık geldiği ifade türü aşağıdaki gibidir: 1: Yetersiz hissediyorum, 2: Az yeterli hissediyorum, 3: Orta derecede yeterli hissediyorum, 4: Yeterli hissediyorum, 5: İleri düzeyde yeterli hissediyorum.

Nicel verilerin araştırma hakkında tarafsız ve objektif bilgi verirken, niteliği açıklamada yetersiz kalması, nitel analizlerde katılımcıların görüş bildirirken daha özgür ifadeler kullanma olanağı bulmaları nedeniyle nicel verilerin yanında nitel verilere de yer verilmiştir. Araştırmanın nitel kısmında Karacaoğlu (2008a) tarafından geliştirilen “öğretmen yeterlik algısı” ölçeğine paralellik gösteren 7 soru hazırlanmış ve 2 alan uzmanının görüşleri alınmıştır.

2.3. Verilerin Analizinde Kullanılan İstatistiksel Yöntemler

Araştırmada nominal ve ordinal verilerden oluşan demografik bilgi formundaki verilerin tanımlanması için frekans analizi, ölçek verilerinin tanımlanması için ise ortalama ve standart sapma değerleri kullanılmıştır. Araştırma hipotez testlerinden önce ölçek verilerinin dağılımının normallik testi için Kolmogorov Smirnov testi yapılmıştır. Ölçek ortalamalarının normal dağılıma uymaması nedeniyle ikili gruplar arasındaki fark analizlerinde Mann Whitney U, ikiden çok grubun fark analizinde ise Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır. Tüm analizler SPSS 17.0 paket programında ve %95 güven aralığında gerçekleştirilmiştir.

3. Bulgular ve Yorumlar

3.1. Örneklemin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bulguların sunulmasında öncelikle örneklemi oluşturan Okul Öncesi Öğretmenliği öğrencilerinin çeşitli demografik özelliklerine ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo haline getirilmiş, örneklem olarak seçilen öğrenci grubunun genel özellikleri Tablo 3.1. de verilmiştir.

Tablo 3.1.

Katılımcıların demografik özellikleri

	1. sınıf		2. sınıf		3. sınıf		4. sınıf	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Cinsiyet								
Erkek	8	32,0	25	44,6	8	20,5	4	14,8
Kadın	17	68,0	31	55,4	31	79,5	23	85,2
Yaş aralığı								
20 ve altı	17	68,0	21	37,5	12	30,8	1	3,7
21-24 arası	4	16,0	24	42,9	24	61,5	24	88,9
25 ve üzeri	4	16,0	11	19,6	3	7,7	2	7,4
İkamet								
Üniverstenin bulunduğu il	3	12,0	21	37,5	3	7,7	4	14,8
Farklı bir il	22	88,0	35	62,5	36	92,3	23	85,2
Aile tipi								
Çekirdek aile	9	36,0	33	58,9	10	25,6	4	14,8
Geniş aile	15	60,0	23	41,1	29	74,4	23	85,2
Anne mesleği								
Ev hanımı	23	92,0	8	14,3	36	92,3	22	81,5
Memur	-	-	23	41,1	1	2,6	2	7,4
Emekli	1	4,0	25	44,6	2	5,1	3	11,1
Baba mesleği								
Esnaf	3	12,0	8	14,3	3	7,7	2	7,4
Emekli	5	20,0	23	41,1	8	20,5	5	18,5
Memur	8	32,0	13	23,2	8	20,5	9	33,3
Serbest	9	36,0	12	21,4	20	51,3	11	40,7
Tercih sırası								
İlk üçte	10	40,0	40	71,4	12	30,8	12	44,4
İlk üç dışında	15	60,0	16	28,6	27	69,2	15	55,6
Bölümü isteme durumu								
İsteyerek seçmiş	23	92,0	49	87,5	25	64,1	23	85,2
İstek dışı seçmiş	2	8,0	7	12,5	14	35,9	4	14,8

Birinci sınıf öğrencileri ağırlıklı olarak kadın öğrencilerden oluşmaktadır (%68,0). İkinci sınıf öğrencilerinde ise yaklaşık bir denge gözlemlenirken, 3. sınıfta kadın öğrencilerin oranı erkeklere göre yaklaşık dört kat değerindedir (% 79,5). Son sınıf öğrencilerinde ise kadın öğrencilerin oranı grup içerisinde en yüksek dağılımı göstermektedir (% 85,2).

Yaş aralığı özelliğine bakıldığında ise 1. sınıflardaki yüksek dağılım 20 yaş ve altındaki öğrencilerin ağırlıklı olduğu durumu ortaya koymaktadır (% 68). İkinci sınıflarda 20 yaş altı (% 37,5) ve 21-24 yaş (% 42,9) aralığı değerler arasında yaklaşık bir denge göze çarpmaktadır. Üçüncü sınıflarda ise bu değer 21-24 yaşa aralığı lehine gözükmektedir (% 61,5). Son sınıflar ise hemen hemen 21-24 yaş aralığında bir dağılım göstermektedir (% 88,9).

Araştırma kapsamındaki örnekleme dâhil olan öğrenciler yoğunluklu olarak üniversitenin bulunduğu il haricinde farklı bir ilden gelmiş bulunmaktadır. % 62 ile % 93 arasında değişen bu değer örneklem açısından bir genelleme görüntüsü vermektedir.

Örneklem grubunun aile tipi değişkenine bakıldığında ise ağırlıklı olarak ailelerin geniş aile tipinde olduğu gözükmemektedir. Bu değer 1. sınıflar için % 60 iken 3. sınıflarda % 74,4 değerindedir. Son sınıflarda ise maksimum değere ulaşılmış ve öğrencilerin % 85,2'si geniş aile içerisinde yaşadıklarını beyan etmiştir. Sadece 2. sınıflarda çekirdek aile tipinde bir yoğunlaşma görülmüştür (% 58,9)

Araştırmaya katılan öğrencilerden 1. 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin anneleri çoğunlukla ev hanımı olarak gözükmemektedir. Sadece 2. sınıf öğrencilerinde memur ve emekli anneler arasında dengeli bir dağılım gözlemlenmiştir.

Yine örneklemedeki öğrencilerin baba mesleklerine bakıldığında 1. sınıflar için heterojen bir dağılım gözlemlenmiş, memur ve serbest meslek sahibi babaların dağılımında kısmi bir artış olduğu göze çarpmıştır. İkinci sınıflarda bu değer emekli babaların lehine olurken 3. ve 4. sınıflarda ağırlıklı serbest meslek sahibi babaların varlığı gündeme gelmiştir.

Öğrencilerin okudukları bölüme ilişkin tercih sıralaması da çalışma kapsamına dâhil edilmiştir. Zira ilk sıralarda yer alan tercih sırası öğrencilerin öğretmenlik performanslarını etkileyecek boyutta algılanmaktadır. Birinci 3. ve 4. sınıf öğrencileri tercihini ilk üç tercihi dışında yaptığını ifade ederken sadece 2. sınıf öğrencilerinde % 71,4'lük oran bu tercihlerinin ilk üç tercih içinde yer aldığını beyan etmiştir.

Bölümü isteyerek tercih etme özelliklerine bakıldığında ise örneklem grubundaki öğrenciler bölümlerini seçme tercihlerini kendilerinin yaptığı yönünde görüş beyan etmiştir. Bu seçim işlemi en yüksek oranda 1. sınıflarda (% 92) göze çarparken en düşük oran ise 3. sınıflara aittir (% 64,1).

3.2. Sınıfa Göre Yeterlilik Düzeyleri Arasındaki Fark

Araştırmada ilk olarak öğrencilerin sınıflarına göre yeterlilik düzeyleri arasında fark olup olmadığına bakılmıştır. Bununla ilgili yapılan istatistiksel analiz sonuçları Tablo 3.2'de verilmiştir.

Tablo 3.2

Öğrencilerin sınıflarına göre mesleki yeterlilik düzeyleri arasındaki farklar

	1. sınıf		2. sınıf		3. sınıf		4. sınıf		X ²	P
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS		
Öğrenciyi Tanıma	4,20	0,68	2,48	0,69	4,29	0,55	4,34	0,62	89,881	,000
Öğrenme-Öğretme	4,06	0,57	1,89	0,71	4,18	0,63	4,22	0,69	96,253	,000
Gelişimi İzleme	4,15	0,60	2,47	0,71	4,18	0,78	4,22	0,73	82,188	,000
Çevreyle İlişkiler	4,50	0,50	2,43	0,88	4,26	0,84	4,33	0,63	84,020	,000
Program İçerik	4,00	0,83	2,19	0,60	4,07	0,84	4,25	0,84	84,367	,000
Alan bilgisi	3,98	0,52	1,78	0,86	3,94	0,84	4,39	0,62	95,007	,000
Kendini Geliştirme	4,31	0,51	2,53	0,65	4,23	0,76	4,27	0,67	81,827	,000
Uluslararası değerler	4,33	0,51	2,63	0,93	4,41	0,55	4,41	0,59	82,985	,000

Tablodan (Tablo3.2) görüleceği gibi, genel olarak dördüncü sınıf öğrencilerinin mesleki yeterlilik algılarının birinci, ikinci ve üçüncü sınıflardaki öğretmen adaylarının yeterlik algılarına göre kendilerini öğretmen yeterlilikleri açısından algılama düzeylerinin en üst düzeyde olduğu ve dördüncü sınıfa devam etmekte olan öğretmen adaylarının uluslararası değerler boyutunda yani; ilkeli olma, ana dilini etkili kullanma, ulusal değerlere sahip çıkma, kendisiyle barışık olma gibi alanlarda yeterlik algılarının oldukça yeterli olduğu bu durumu sırasıyla; alan bilgisi, öğrenciyi tanıma, çevreyle ilişkiler, kendini geliştirme, program içerik, öğrenme-öğretme ve gelişimi izlemenin geldiği görülmektedir. Üçüncü sınıf öğrencilerinin de öğretmen yeterlilikleri açısından kendilerini yeterli düzeyde algıladıkları, sadece alan bilgisi konusunda yani; alanındaki temel kavram ve ilkeleri bilme, alanındaki gelişmeleri izleme gibi konularda orta derecede yeterli algıladıkları görülmektedir. İkinci sınıflarda ise uluslararası değerler, kendini geliştirme (mesleki gelişimi izleme ve katkı sağlama, okumayı sevme, işbirliğine takım çalışmasına açık olma, kendini geliştirme fırsatlarını değerlendirme gibi), öğrenciyi tanıma, gelişimi izleme alanlarında orta derecede yeterli, çevreyle ilişkiler (aileyi tanıma, ailelerle ilişkilerde tarafsız olma gibi) boyutunda az yeterli olarak algılamakta, program içerik (hedef ve kazanımları ifade etme, öğretim programını izleme ve değerlendirme), öğrenme-öğretme(ders planlama, sınıfta istenmeyen davranışlarla başa çıkma, yaratıcı düşünme), alan bilgisi (temel kavram ve ilkeleri bilme, alanındaki gelişmeleri izleme) konusunda kendilerini yetersiz algılamaktadır. Öte yandan birinci sınıf öğrencileri kendilerini alan bilgisi boyutunda orta derecede yeterli, çevreyle ilişkiler yani; çevreyi tanıma, okulu bir kültür merkezi olarak görme, aileyi tanıma, ailelerle ilişkilerde tarafsız olma ve diğer bütün boyutlarda ise yeterlilik düzeyleri daha yüksektir.

3.3. Son Sınıftaki Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Öğretmen Yeterlilik Algıları Üzerine Düşünceleri Ne Yöndedir?

Araştırmada ayrıca, Kars Kafkas Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği bölümünde dördüncü sınıfta öğrenim görmekte olan 20 öğrenci ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak, derinlemesine mülakat yapılmıştır. Öğretmen adayları kodlanırken Ö.A. (Öğretmen Adayı) olarak kısaltılmıştır. Görüşme formundan elde edilen bilgiler çerçevesinde, öğrencilerin sorulara verdikleri yanıtlar içerik analizi ile analiz edilmiştir.

3.3.1. Bölümünüzü tercih sıranız nedir ve tercih etme sebepleriniz nelerdir?

Araştırmanın derinlemesine mülakat aşamasında, yüz yüze görüşmelere katılan öğrencilerden dördü (ÖA1, ÖA4, ÖA6, ÖA7) bölümlerini ilk sırada, altısı (ÖA2, ÖA3, ÖA5, ÖA9, ÖA11) üçüncü sırada, yedisi (ÖA8, ÖA10, ÖA13, ÖA15, ÖA16, ÖA17, ÖA18, ÖA20) ilk beş içerisinde ve üçü (ÖA12, ÖA14, ÖA19) ilk beş tercihinin dışında seçtiğini ifade etmiştir.

Öğrencilerin tercih etme sebebine verdikleri yanıtlar arasında ön plana çıkanların başında, “okul öncesi öğretmenliği bölümüne ilgi duyması (ÖA1, ÖA4, ÖA6, ÖA7, ÖA10, ÖA12, ÖA19)”, “çocukları sevmesi (ÖA2, ÖA3, ÖA8, ÖA11, ÖA20)” ve “istihdam garantisinin olması (ÖA5, ÖA7, ÖA16, ÖA17, ÖA18)” gelmektedir. Görüşmeye katılan ÖA2: “tercih sebebini kız meslek lisesi mezunu olması ve çocukları çok sevmesi” olarak, ÖA7 ise: “çocukların dünyanın en masum varlıkları ve çocuklarla zaman geçirmenin zevkli olduğunu” ifade etmiştir. Genel olarak öğrencilerin bölümlerini isteyerek seçenlerin çoğunlukta olduğu, bunun gerekçelerinin başında ise öğretmenlik mesleğinin ülkemizde cazip bir meslek olması ve alana özgü sebepler arasında ise istihdam olanaklarının diğer öğretmenlik branşlarına göre daha fazla olmasının geldiği ifade edilebilir.

3.3.2. Öğrenciyi tanıma ve öğrencinin gelişimini desteklemeye ilişkin kendinizi ne derece yeterli görüyorsunuz? Bu konuda üniversitede verilen eğitimler sizce yeterli midir? Eksik olduğunu düşündüğünüz yönleri varsa nelerdir?

Öğrencilerin genel olarak çoğunluğu bu konuda kendilerini henüz yeterli görmediklerini, ancak göreve başladıklarında okulda deneyim kazanarak çocukları tanıdıkça kendilerini bu konuda geliştireceklerine inandıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda öne çıkan gösterge ifadeler “öğrenciyi tanımada yetersiz olması” (ÖA5, ÖA7, ÖA16, ÖA10, ÖA18, ÖA3)”, “teorik eğitimin yeterli olmadığı (ÖA1, ÖA4, ÖA5, ÖA6, ÖA7, ÖA8, ÖA11, ÖA16, ÖA17, ÖA20)”, “uygulamalı eğitimin bu konuda daha önemli olduğu (ÖA1, ÖA4, ÖA6, ÖA8, ÖA11, ÖA16, ÖA17, ÖA18)” şeklindedir.

Öğrenciler genel olarak üniversitelerde verilen eğitimlerin mevcut imkân ve şartlar altında çok yeterli olmadığını (tüm öğrenciler) ifade etmektedir. ÖA19 “çocuk gelişiminin kapsamlı bir konu olduğuna inanıyorum ve öğrencileri tanımakta yeterli olduğumu düşünmüyorum. Ayrıca zamanla kendimi geliştireceğime inanıyorum”, diğer bir katılımcı ÖA14 ise “öğrencinin gelişimi ve öğrenciyi tanıma konusu için tam olmasa da yeterli görüyorum. Üniversitenin tabi ki katkısı var ama kişilerin kendini yetiştirmesi ve tecrübe kazanması da gereklidir” şeklinde ifade etmişlerdir. Yine öğrenciler üniversitelerde, teorik anlamda verilen eğitim ve öğretim hizmetleri ile okullardaki uygulamalar arasında çelişkiler yaşadıklarını ifade etmektedirler. Bu nedenle alan uygulamalarının ve mesleki deneyimin, üniversitelerde verilen temel eğitimi esas tamamlayacak unsur olduğu düşünülmektedir. Genel olarak öğretmen adayları öğrencileri tanıma ve öğrencilerin gelişimini sağlama konusunda kendilerine yeterince güvenmese de, bu durumun olağan bir süreç olduğu ve alan uygulamalarında, mesleki yaşamda kapatılması gereken bir açık olduğu düşüncesi içerisinde.

3.3.3. Öğrenme-öğretme sürecine ilişkin kendinizi ne kadar yeterli görüyorsunuz? Bu konuda üniversitede verilen eğitimler sizce yeterli midir? Eksik olduğunu düşündüğünüz yönleri varsa nelerdir?

Öğrencilerin büyük bir bölümü bu soruya, öğrenciyi tanıma ve öğrencinin gelişimini sağlama sorusuna benzer yanıtlar vermiştir. Bu konuda da öne çıkan gösterge ifadeler “öğretmen olarak görev yaptığında daha detaylı öğrenebileceği (ÖA5, ÖA7, ÖA16, ÖA17, ÖA18, ÖA, 21)” ve “Kendimi Yeterli Görüyorum (ÖA2, ÖA13, ÖA9, ÖA10)” olarak belirlenmiştir.

Öğrenme ve öğretme sürecinde de üniversitelerde verilen eğitimler öğretmen adaylarına göre yeterli değildir (ÖA1, ÖA4, ÖA5, ÖA6, ÖA7, ÖA8, ÖA11, ÖA16, ÖA17, ÖA20). Görüşmeye katılan ÖA20 bu durumu “çocuklarla iyi bir iletişim kurduğum için öğrenme-öğretme sürecinde başarılı olacağımı düşünüyorum ama alan dışı hocalarımızın katıldığı derslerde eksiklik duyuyorum” şeklinde ifade etmiştir. Bunun alan uygulamaları ile ciddi bir şekilde desteklenmesi ve sahada öğrenilmesi gerekli olan bir durum olduğu belirtilmiştir.

3.3.4. Çocukların öğrenme becerilerini, gelişimlerini izlemeye ve değerlendirmeye ilişkin kendinizi ne kadar yeterli görüyorsunuz? Bu konuda üniversitede verilen eğitimler sizce yeterli midir? Eksik olduğunu düşündüğünüz yönleri varsa nelerdir?

Araştırmanın derinlemesine mülakat aşamasında öğrencilerin büyük bir bölümü kendilerini, çocukların öğrenme becerileri, gelişimleri ve bunların izlenmesi ve değerlendirilmesi konusunda yeterli görmektedir (ÖA1, ÖA2, ÖA3, ÖA4, ÖA5, ÖA6, ÖA7, ÖA8, ÖA11, ÖA13, ÖA14, ÖA16, ÖA17, ÖA20). Bunun dışında altı öğrenci ise kendilerini henüz bu konuda yeterli görmediklerini, alan uygulaması ve işe başladığında diğer öğretmenlerden öğreneceklerini bu yeterlilikleri kazanacaklarını ifade etmişlerdir (ÖA9, ÖA10, ÖA12, ÖA15, ÖA18, ÖA19).

Üniversitede verilen eğitimler konusunda ise öne çıkan gösterge ifadeler yine “okulda uygulamalarla gelişme”, “teorik eğitimin yeterli olmadığı (ÖA3, ÖA9, ÖA12, ÖA18, ÖA19, ÖA20)”, “pratik eğitimin bu konuda daha önemli olduğu (ÖA1, ÖA4, ÖA5, ÖA6, ÖA7, ÖA8, ÖA11, ÖA16, ÖA17, ÖA20)”, “değerlendirmenin okul öncesinde güç olduğu (ÖA9, ÖA7, ÖA16, ÖA17, ÖA18, ÖA19)”, “yeterli değerlendirme yöntemlerinin olmadığı (ÖA5, ÖA11, ÖA13, ÖA15, ÖA16, ÖA19)” şeklindedir. Görüşmeye katılan ÖA1: “her çocuğu tek tek gözlemleyebildiğimi düşünüyorum”, ÖA17 ise “kalabalık bir sınıfta değerlendirme yapmak zor olabilir” ifadelerine yer vermiş, diğer bir katılımcı ÖA5 “meslek tecrübesi kazandıkça bu konuda kendimi geliştireceğimi düşünüyorum” derken, ÖA16 ise durumunu “değerlendirme yöntemlerini bilmiyorum” şeklinde ifade etmiştir.

Öğretmen adaylarının ön plana çıkardığı bir diğer konu ise okul öncesi öğretmenliğinde değerlendirmenin nasıl yapılacağına tam olarak bilinmediği ve değerlendirme sistemi deyince günümüzdeki sınavların akla geldiği, bunun ise okul öncesi öğretmenliğinde uygulanamaz olduğu yönündedir.

3.3.5. Okul, aile, meslektaş ve toplum ilişkilerinde kendinizi ne kadar yeterli görüyorsunuz? Bu konuda üniversitede verilen eğitimler sizce yeterli midir? Eksik olduğunu düşündüğünüz yönleri varsa nelerdir?

Araştırmada öğretmen adayları kendilerini okul, aile, çevre ile ilişkiler konularında kendilerini yeterli hissetmektedirler (ÖA1, ÖA2, ÖA3, ÖA4, ÖA5, ÖA6, ÖA7, ÖA8, ÖA11, ÖA14, ÖA16, ÖA17, ÖA20). Bu konuda öne çıkan gösterge ifadeler ise “çocuklarla aram iyidir (ÖA2, ÖA3, ÖA12, ÖA13, ÖA14, ÖA17)”, “ailelerle kolay iletişim kurabilirim (ÖA5, ÖA7, ÖA16, ÖA17, ÖA18)”, “mesleğimi sevmem bu konuda en büyük yardımcım (ÖA1, ÖA4, ÖA5, ÖA6, ÖA7, ÖA8, ÖA11, ÖA16, ÖA17, ÖA20)” şeklindedir. Görüşmeye katılan ÖA13 : “çocuklarla aram çok iyi, teorik olarak aile eğitimi dersi aldım fakat uygulamada nasıl olur bilemiyorum zaman gösterecek” şeklinde ifade etmiştir.

3.3.6. Uygulamalı derslerin mi, teorik derslerin mi sizi öğretmenlik mesleğine daha iyi hazırladığını düşünüyorsunuz? Neden?

Öğretmen adayları çoğunluk olarak uygulamalı derslerin daha önemli olduğunu, çalışırken öğrenme için gerekli en iyi öğrenme yöntemi olduğunu ifade etmişlerdir (ÖA2, ÖA3, ÖA5, ÖA6, ÖA7, ÖA8, ÖA11, ÖA16, ÖA17, ÖA20). Bu konudaki göstergelerin başında “uygulamada edinilen bilgiler daha kalıcıdır (ÖA5, ÖA11, ÖA13, ÖA15, ÖA16)”, “teorik dersler uygulamayı yeterince anlatamıyor (ÖA1, ÖA3, ÖA4, ÖA5, ÖA6, ÖA7, ÖA8, ÖA11, ÖA14, ÖA15, ÖA18)”, “uygulamalı dersler öğretmenlik mesleğine hazır hissetmede cesaret veriyor (ÖA1, ÖA4, ÖA5, ÖA6, ÖA7, ÖA8, ÖA11, ÖA16, ÖA17, ÖA20)” ifadeleri gelmektedir. Görüşmelere katılan ÖA16 “Uygulamalı derslerde olduğu gibi teorik derslerde elbette bana katkı sağlıyor. Öğrendiklerimi uygulamaya döktüğümde daha başarılı hissediyorum.”, ÖA15 ise “uygulamalı dersler daha iyi hazırlıyor. Çünkü sadece dinlemekle bire bir yapmak arasında çok fark var. Meslek hayatımızda karşılaşacağımız durumlara bizi hazırlıyor.” şeklinde ifade etmiştir.

3.3.7. Okulda aldığınız derslerin dışında okul öncesi eğitim hakkında kendinizi geliştirmek için neler yapıyorsunuz?

Öğretmen adayları kendilerini geliştirmek için çok çeşitli kaynaklardan yararlanmaktadır. Bu konuda öne çıkan göstergeler tüm örneklemi kapsayacak şekilde “kitap okuma (Tüm Katılımcılar)”, “interneti takip etme (Tüm Katılımcılar)”, “araştırma yapma (Tüm Katılımcılar)”, “kurslar (Tüm Katılımcılar)”, “kütüphane (Tüm Katılımcılar)”, “alan yazarları (Tüm Katılımcılar)” olarak ön plana çıkmaktadır. ÖA18 “kurslara yazılıyorum. 4-6 yaş çocuk etkinlikleri diye bir kursa katıldım. Uçurtma Çocuk Dergisine üye oldum. İnternette okul öncesi sitelerini takip ediyorum.” Başka bir katılımcı ÖA1 ise “diksiyon kursuna gidiyorum. Çünkü çocuklarla düzgün konuşmak hem de düzgün iletişim kurmak istiyorum.” ÖA7 ise “İnternetteki okul öncesi eğitim sitelerini takip ediyorum” şeklinde ifade etmiştir.

Öğretmen adaylarının kendilerini geliştirmek için yaptıkları etkinlik ve aktivitelerin başında kitap okuma, araştırma yapma ve ilgi alanlarına göre farklı kültürel etkinliklere katılma gelmektedir. Bunun yanında alanla ilgili seminer, konferans gibi etkinliklere de katılımın olduğu görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, öğretmen adaylarının

kendilerini geliştirmek için yaptıkları etkinlikler ve başvurdukları kaynaklar, diğer eğitim fakülteleri ya da üniversitenin diğer bölümlerindeki öğrencilerden çok farklı değildir.

4.Tartışma ve Sonuç

Genel olarak farklı sınıflarda öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının, öğrenciyi tanımaya, öğrenme-öğretme sürecine, öğrenmeyi-gelişimi izlemeye ve değerlendirmeye, program ve içeriğe, alan bilgisine, kendini geliştirmeye ilişkin mesleki yeterliliklerle, uluslararası mesleki yeterlilikler ve çevreyle ilgili mesleki yeterlilikler, boyutlarında, yeterlilik algı düzeylerinin ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Ayrıca yapılan araştırmada birinci sınıfa devam etmekte olan öğretmen adaylarının yeterlik algılarının, ikinci ve üçüncü sınıfta öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının yeterlilik algılarına göre daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bu algının diğer sınıflara göre yüksek çıkmasının nedeni, birinci sınıf öğrencilerinin henüz yoğun bir şekilde alan ve pedagojik formasyon dersleri ile karşılaşmamış olmaları şeklinde yorumlanabilir. İkinci ve üçüncü sınıfa devam eden öğrenciler ise alan dersleri ve pedagojik formasyon eğitimine ilişkin derslerin içerikleri ile karşılaştıkça yeterlilik algıları orta derecede algılamakta, bu algı dördüncü sınıfa devam eden öğrencilerde bilgi, eğitim ve teorik bilginin uygulamaya dönüşmesi ile artarak gelişmektedir. Bu nedenle birinci sınıfa devam eden öğretmen adaylarının başlangıçta yüksek olan yeterlilik algısı, alanın içeriği ve pedagojik formasyon dersleri ile şekillenerek daha bilinçli hale gelebilecektir. Bu sonuçlar Seferoğlu (2004), Numanoğlu ve Bayır (2009), Özer ve Gelen (2008), Yeşilyurt (2011) tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Özer ve Gelen'in (2008) öğretmen adaylarının kendilerini genel olarak değerlendirdiği çalışmalarında, öğretmen adaylarının öğretmenlere oranla daha yüksek derecede mesleğin gerektirdiği yeterliklere sahip olduklarını düşündüklerini ortaya koymuş ve sonuca gerekçe olarak, öğretmen adaylarının daha idealist olmalarına ve mesleğe başlamamış olmalarına ayrıca öğretmen adaylarının hayallerindeki meslekle kendi niteliklerini karşılaştırdıklarında kendilerini mesleğin gereklerini yerine getirebilecek niteliklere sahip kişiler olarak görmelerine bağlamışlardır.

Araştırmada öğretmen adaylarının sınıflara göre yeterlilik algı düzeyleri arasındaki fark incelendiğinde, dördüncü sınıf öğrencilerinin meslek bilgisine, alan bilgisine, kendini geliştirmeye, uluslararası değerlere ilişkin genel yeterlilik alanlarının çoğunda yeterlilik algıları oldukça yüksek, diğer alanlarda ise kendilerini yeterli derecede algıladıkları, birinci sınıf öğrencilerinin ise çevreyle ilişkiler (aileyi tanıma, çevreyi tanıma, meslektaş ve veli ile olumlu ilişkiler kurabilme) boyutunda yeterlilik algılarının oldukça yüksek olduğu belirlenmiştir. Dördüncü sınıfa devam eden öğretmen adayları genel olarak en fazla uluslararası değerler konusunda kendilerini yeterli hissetmektedir. Bunu sırasıyla, alan bilgisi, öğrenciyi tanıma, çevreyle ilişkiler, kendini geliştirme, program-içerik, gelişimi izleme ve değerlendirme, öğrenme-öğretme izlemektedir. Bu sonuçlar nitel çalışma sonuçları ile de örtüşmektedir. Karacaoğlu'nun (2008b) çalışmasında ise öğretmenlerin kendilerini öğrencinin gelişimini izleme ve değerlendirmeye yönelik algıları açısından en düşük düzeyde gördükleri bulunmuş, ulusal ve uluslararası değerler mesleki yeterlik alanı ise en yüksek düzeyde yer almıştır ve bu durum yapılan araştırma sonuçlarını destekler durumdadır. Ayrıca Arslan ve Özpınar'ın (2008) yapmış oldukları çalışma da benzer sonuçlar içermektedir. Buna göre; öğretmenlerden sahip olmaları beklenen yeterliliklerle eğitim fakültelerinde öğretmen adaylarına kazandırılması amaçlanan mesleki yeterlilik ve nitelikler arasında bir uyum olduğunu ve öğretmen adaylarının MEB'in arzuladığı nitelik ve yeterliliklerin çoğunluğuna sahip olacak şekilde yetiştirildiğini ifade etmişlerdir. Sınıflara göre yeterlilik algıları incelendiğinde, üniversitede verilen eğitimin okul öncesi öğretmenliği bölümünde öğrenim görmekte olan öğrencilerin genel yeterlilik algıları üzerinde olumlu bir etkisi olduğu söylenebilir. Yeşiloğlu'na (2015:101) göre, fakültelerde verilen eğitim, öğretmen adaylarının kendilerini öğretmenlik mesleği için yeterli olup olmadığını algılama ve öğretmenlik hayatına kendilerini ne kadar hazır hissedip hissetmediklerini belirlemektedir. Öğretmen yeterliliklerinin belirlenmesi aynı zamanda var olan eğitim sisteminin de yeterliliğini belirlemektedir. Ayrıca öğretmen adaylarının kendilerini ne kadar yeterli gördüklerini belirlemek onlara verilen eğitimin yeterliliği hakkında da ipuçları vermektedir. Seferoğlu (2004) üniversitelerde, öğretmen eğitimi veren kurumlarda öğretmen adaylarının yeterince veya uygun bir şekilde yetiştirilmeyişinden dolayı öğretmenlere mesleki gelişim olanakları sağlanmasının gerekliliğini vurgulamakta, öğretmen adaylarının ihtiyaçları olan mesleki eğitimi tam olarak alamadan mezun olduklarını ifade etmektedir.

Nitel ve Nicel analizler sonucunda öğretmen adaylarının genelinde öğretme-öğrenme; dersi planlama, öğrenme ortamlarının düzenlenmesi, öğrenmeyi öğretme, davranışı ve sınıfı yönetme, öğretim materyallerini amacına uygun kullanma ve gelişimi izleme; ölçme değerlendirme yöntem ve tekniklerini belirleme, sonuçlara göre öğretme-öğrenme sürecini gözden geçirme gibi alanlarda diğer alanlara göre daha yetersiz algıladıkları ifade edilebilir. Bu durum Ünver'in (2003) ve Türkeç'in (2012) çalışmasındaki bulgularla paralellik göstermektedir. Ünver'in (2003) okul öncesi öğretmenliği ve çocuk gelişimi ve eğitimi bölümünde öğrenim gören son sınıf öğrencilerinin uygulama öğretmenlerini değerlendirdiği çalışmasında, öğretmen adayları uygulama öğretmenlerinden daha çok öğrenciyi tanıma, derse hazırlanma, sınıf yönetimi ve değerlendirme konularında işbirliği yapmak istediklerini ifade etmiştir.

Nitel analizde elde edilen en önemli sonuçlardan birisi de, teorik bilginin yanı sıra uygulamanın bu alanda yeterlilik üzerinde oldukça önemli olduğu, alanda yapılacak uygulamaların esas öğrenci yeterliliklerini ortaya koymada başarılı

ve etkili olacağı yönündedir. Genel olarak görüşme sorularına verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, uygulamalı eğitimlerde edinilen bilgilerin, daha kalıcı olduğu ve bireylerin kendilerini mesleklerine daha hazır hissetmelerine yardım edeceği yönündedir. Öte yandan teorik dersler de uygulama alt yapısı bakımından önemlidir. Dolayısıyla teorik dersler ile uygulama arasında daha fazla dengeyi sağlayan bir yapının geliştirilmesi gerekir. Keskin'in (2013) öğretmen adaylarının mesleki yeterlilik kazanma algıları üzerine yaptığı çalışmada, uygulama ders saatlerinin artırılarak teorik ve uygulamalar arasındaki kopuklukların giderilmeye çalışılması ve uygulama derslerine daha erken dönemlerde başlanması gerektiği vurgulanmıştır. Okul öncesi öğretmenliği uygulamalarının diğer öğretmenlik branşlarının uygulamalarına göre daha farklı bir yapıya sahip olduğu, öğretme-öğrenme sürecinin etkili olabilmesi için özellikle bu kademedeki öğretmenlerin akademik eğitim sürecinde edindiği teknik bilgilerle harmanlanıp kullanılması gerektiği vurgulanmıştır (Kök, Çiftçi ve Ayık, 2011). Buna ilave olarak araştırmada elde edilen önemli bulgulardan birisi de, alan uygulamalarına eğitim sürecinde yeterince yer verilmemesi yönündedir.

Araştırmada elde edilen bir diğer önemli sonuç ise farklı sınıflarda olsa da, öğretmen adaylarının demografik değişkenlerine göre yeterlilik algıları arasında ciddi bir farkın olmadığıdır. Diğer bir ifadeyle öğretmen adaylarının yeterlilik algıları, demografik özellikler ve sınıftan bağımsız olup, demografik değişkenlere göre farklılık göstermemektedir. Alanyazında özellikle cinsiyet değişkeni ile yapılan çalışmalarda farklı sonuçlar çıkmıştır. Mutlu'nun (2016) okul öncesi öğretmenlerine uyguladığı ankette öğretmen adaylarının cinsiyet, mezun olunan fakülte gibi çeşitli değişkenlere göre yeterlilik algılarının değişmediği, yine Erişen ve Çeliköz'ün (2003) sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen yeterlilik algılarını belirlemek amacıyla yaptıkları araştırmada cinsiyet, bölüm gibi değişkenlerin yeterlilik algısı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı belirtilmiştir. Oysa Şeker vd. (2005) yapmış oldukları çalışmada, bayan öğretmen adayların erkek öğretmen adaylara göre kendilerini öğretmen yeterlilikleri açısından daha yeterli algıladığını ifade etmekte, yine Çaprı ve Çelikkaleli'nin (2008) öğretmen adaylarının mesleki yeterlilik inançlarının çeşitli değişkenlere göre inceledikleri çalışmalarında, öğretmen adaylarının yeterlik inançlarına (cinsiyet, yaş vb.) değişkenlerin anlamlı bir etkisi olduğu belirtilmektedir. Ayrıca Erkan vd. (2002), okul öncesi öğretmenliği öğrencilerine ait Türkiye profil araştırması çalışmasında, okulöncesi yılların gelişimsel açıdan çocuğun yaşamında son derece kritik bir öneme sahip olduğunu bu nedenle okulöncesi öğretmenin sahip olduğu bireysel ve aile özelliklerinin çocukların eğitimi üzerinde önemli etkileri olduğunu belirtmektedir. Traianou (2006) ise öğretmenlerin kendilerini yeterli görmelerinde en temel faktörün konuya ilişkin bilgisi olduğunu, demografik faktörlerin daha sonra geldiğini rapor etmiştir. Benzer bir sonucu Malm ve Löfgren (2006) rapor etmiş olup, çalışma sonuçlarına göre demografik faktörlerden ziyade, öğretmenlerin bilgi ve becerileri yeterlilik konusunda belirleyici role sahiptir.

Gerçekleştirilen analizler sonucunda öğretmen adaylarının bölümlerini tercih etme sıraları ve bölümü isteyerek seçmelerinin öğretmen yeterlik algısı üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı ifade edilebilir. Öğrencilerin çoğunluğu alanlarını severek ve isteyerek geldiklerini ifade etmişlerdir. Şişman ve Acat (2003:235-250)'a göre meslekle ilgili olumlu algılar, öğretmen niteliklerinin varlığını ortaya koyarken, olumsuz algılar da bu niteliklerden yoksunluğu ortaya koymaktadır. Öğretmen yetiştiren kurumların temel amaçlarından biri ise bu nitelikleri öğretmen adaylarına kazandırmaktır. Nitel analiz sonuçları bu çerçevede, nicel analiz sonuçları ile uyumludur. Nicel analiz sonuçlarına göre bölümlerini isteyerek seçen ve ilk beş tercihi arasında bu bölümü seçen öğrenciler çoğunluktadır. Bu nedenle okul öncesi öğretmenliği alanında, öğretmen adaylarının yüksek bir motivasyon ve ilgi düzeyine sahip oldukları ifade edilebilir. Bu sonuçlar aynı zamanda, nicel analizde elde edilen bulgularla da tam uyum içerisinde olup, alana olan ilgiyi kesin bir şekilde ortaya koymaktadır. Mutlu (2016) tarafından yapılan araştırmada okul öncesi öğretmenlerine uygulanmış olan ölçeğin sonuçlarıyla benzer sonuçları söylemek mümkündür. Ancak araştırma sonuçlarından farklı olarak, Tekmen ve Küçükturan (2015)'a göre okul öncesi öğretmeni olacak olan öğretmen adaylarının, motivasyon durumları onların kariyerindeki başarı ve memnuniyetleri açısından büyük önem taşımaktadır. Numanoğlu ve Bayır (2009)'a göre öğretmen adaylarından bölümü isteyerek tercih edenlerin mesleklerinde başarılı olmalarını sağlayacak genel alan yeterliklerinin mesleği isteyerek seçmeyenlere göre daha yüksek olacağı varsayılabilir ve bu durum da, öğretmen adaylarının mesleğe başladıklarında yeterli performans ve çabayı göstererek, kendilerini öğretmenlik mesleği genel yeterliklerini kazanma ya da eksikliklerini tamamlama konusunda olumlu yönde motive edecekleri şeklinde yorumlanabileceğini ifade etmişlerdir.

Araştırma sonuçlarından elde edilen bulgulara göre anne ve babanın mesleki durumlarının öğretmen yeterlik algısı üzerine anlamlı bir etkisi olmadığı belirlenmiştir. Bu sonuç; anne ve babanın mesleki durumu değişkeninin öğretmen adaylarının kendilerini mesleki açıdan yeterli algılamasında önemli bir değişken olmadığı biçiminde açıklanabilir. Öksüzöğlu (2009)'nun beden eğitimi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin yeterlilik algılarını incelediği çalışmasıyla benzer sonuçlar göstermektedir.

Sonuç olarak, eğitim programında geçirilen süreyle doğru orantılı olarak, öğretmen adaylarının bilgi ve deneyim düzeyindeki artışın, mesleki yeterlik algı düzeylerini de artıracığı beklentisine rağmen, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının sınıflarına ya da diğer demografik özelliklerine göre çok belirgin ve istatistiki olarak anlamlı farklılıklar göstermemiş olmaları, ilk olarak bu algının bireysel özelliklere ya da araştırmada ele alınmamış başka değişkenlere bağlı olarak değişebileceği düşüncesini akla getirmektedir.

Bunun yanında ölçeğin alt boyutlarında ve görüşme sorularında ortaya çıkan sonuçlar incelendiğinde ilk sınıflardaki deneyim eksikliği sebebiyle öğretmen adaylarının yeterlik algılarının gerçek yeterlikleriyle örtüşmeyebileceği ve bunun daha detaylı olarak incelenmesi gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır. Alandan bağımsız olarak bir öğretmenin ya da öğretmen adayının kendini mesleki olarak yeterli hissetmesi elbette mesleğini etkin ve gerektiği gibi yerine getirebilmesi açısından çok önemlidir ancak bu algının gerçek durumla örtüşmesi daha da önemlidir. Deneyim ve bilgi arttıkça bu algı daha da gerçekçi bir temele oturmaya başlar ve kişinin kendini deneyimlerine göre değerlendirmesi daha gerçekçi algılar edinmesine yardımcı olur.

5. Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgular ışığında ileri araştırmalar, kamu yöneticileri ve alan uygulamacılarına yönelik aşağıdaki öneriler getirilebilir:

- Nitel analiz sonuçlarında öğretmen adayları uygulamanın önemine vurgu yapmıştır. Okul öncesi öğretmenliği bölümünde uygulama derslerine birinci sınıftan itibaren yer verilerek teorik bilginin pekiştirilmesine yardımcı olunmalıdır.
- Çalışma sonucunda öğretmen adaylarının kendilerini bütün alanlarda yeterli algılamaları olumlu bir sonuç gibi görünse de kendilerini objektif değerlendirip değerlendirmedikleri düşünüldüğünde çalışmadan elde edilen verilerle yetinilmeyip ayrıca “Öğretmenlik mesleği genel yeterlilik düzeyinin” değerlendirilmesi uygulamaya gittikleri okullardaki okul öncesi öğretmenleri tarafından yapılması bundan sonra yapılacak olan çalışmalarda yararlı olabilecektir.
- Eğitim fakültelerinde verilen eğitimin öğretmen adaylarına “öğretmenlik mesleği genel yeterliliklerini” ne derecede kazandırdığını belirlemek amacıyla, birinci sınıftan başlanarak son sınıfa gelene kadar aynı öğretmen adaylarının algılarında ne yönde değişiklik olduğu üzerine uzun süreli boylamsal (izleme) araştırmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Arslan, S. ve Özpinar, İ. (2008). Öğretmen Nitelikleri: İlköğretim Programlarının Beklentileri ve Eğitim Fakültelerinin Kazandırdıkları, Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED) Cilt 2, Sayı 1, 2008, 38-63.
- Başal, A. H. (2007). Okul Öncesi Eğitim. İstanbul: Morpa
- Bostancı, T., K. (2019). Fen Bilimleri Öğretmen Yeterliliklerinin Belirlenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Chung, L., Marvin, A. C. ve Churchill, S. L. (2005). Teachers factors associated with preschool teacher-child relationships: teaching efficacy and parent-teacher relationships. Journal of Early Childhood Teacher Education, 25, 131-142.
- Creswell, J. W. and Plano Clark, V. L. (2011). Designing and Conducting Mixed Methods Research. (2nd Edition). California: SAGE Publications Inc.
- Çapri, B. ve Çelikkaleli, Ö. (2008). Öğretmen adaylarının öğretmenliği ilişkin tutum ve mesleki yeterlik inançlarının cinsiyet, program ve fakültelerine göre incelenmesi. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9 (15), 33-53.
- Erkan, S., Tuğrul, B., Üstün, E., Akman, B., Şendoğdu, M., Kargı, E., Boz, M. ve Güler, T. (2002). Okul Öncesi Öğretmenliği Öğrencilerine Ait Türkiye Profili Araştırması. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23, 108-116
- Erişen, Y. ve Çeliköz, N. (2003). Öğretmen Adaylarının Genel Öğretmenlik Davranışlarına İlişkin Yeterlilik Algıları. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 1(4), 427-439.
- Gelen, İ. ve Özer, B. (2008). Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliliklerine Sahip Olma Düzeyleri Hakkında Öğretmen Adayları ve Öğretmenlerin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(9), 39-55.
- Karacaoğlu, Ö. C. (2008a). Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Öğretmen Yeterlilikleri, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları Anabilim Dalı, Eğitimde Program Geliştirme Bilim Dalı, Doktora Tezi.
- Karacaoğlu, Ö. C. (2008b). Öğretmenlerin Yeterlilik Algıları. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5 (1), 70-97.
- Keskin, Y. (2013). Mesleki Yeterliliklerin Kazanılma Sürecinde Öğretmen Adaylarının Görüşlerinin Değerlendirilmesi. International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 8/3, Winter 2013, p. 319-339.
- Kök M., Çiftçi M. ve Ayık A. (2011). Öğretmenlik Mesleği Özel Alan Yeterliliklerine İlişkin Bir İnceleme (Okul Öncesi Öğretmenliği Örneği). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 15 (1), 169-183.

- Malm, B. and Löfgren, H. (2006). "Teacher Competence and Students Conflict Handling Strategies". (Çevrimiçi), http://findarticles.com/p/articles/mi_qa3765/is_200611/ai_n17194295.
- Mutlu, N. (2016). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Mesleki Yeterlilik Algılarının Belirlenmesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.
- Numanoğlu, G. ve Bayır, Ş. (2009). Bilgisayar Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliliklerine İlişkin Görüşleri. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) Cilt 10, Sayı 1, (2009), (197-212).
- OECD (2018), Teaching for the Future: Effective Classroom Practices to Transform Education, Paris: OECD.
- Öksüzöğlu, P. (2009). Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Yeterlilik Algıları. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin.
- Özer, B. ve Gelen, İ. (2008). Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliliklerine Sahip Olma Düzeyleri Hakkında Öğretmen Adayları ve Öğretmenlerin Görüşlerinin Değerlendirilmesi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 9.
- Prasertcharoensuk, T., Somprach, K. ve Ngang, T. K. (2015). Influence of Teacher Competency Factors and Students' Life Skills on Learning Achievement, Procedia- Social and Behavioral Sciences 186 (2015) 566 – 572.
- Seferoğlu S.S. (2004). "Öğretmen Yeterlilikleri ve Mesleki Gelişim" Bilim ve Aklın Aydınlightında Eğitim Dergisi, 5-58.
- Sünbül, A. M. (2003). Bir Meslek Olarak Öğretmenlik. Ö. Demirel ve Z. Kaya, (Ed.). Öğretmenlik Mesleğine Giriş (s.245-259). 4. Baskı. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Şişman, M. ve Acat, B.M. (2003). Öğretmenlik Uygulaması Çalışmalarının Öğretmenlik Mesleğinin Algılanmasındaki Etkisi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(1), 235-250.
- Şeker, H., Deniz, S., & Görgen, İ. (2005). Tezsiz Yüksek Lisans Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Yeterlilikleri Üzerine Değerlendirmeleri. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 42, 237-253.
- Tekmen, B. ve Küçükturan, G. (2015). The Influences and Motivations for Becoming a Preschool Teacher. Mafaldo Carmo (Ed.), Education Applications and Developments in Science Press, 83-92.
- Traianou, A. (2006). Teachers' Adequacy of Subject Knowledge in Primary Science: Assessing constructivist approaches from a socio-cultural perspective, International Journal Of Science Education Vol. 28 , ss. 8.
- Toledo, D., Révai, N., and Guerriero, S. (2017). Teacher professionalism and knowledge in qualifications frameworks and professional standards. S. Guerriero (Editör). In pedagogical knowledge and the changing nature of the teaching profession. https://www.researchgate.net/publication/313875769_Teacher_professionalism_and_knowledge_in_qualifications_frameworks_and_professional_standards.
- Türkeç, A.Y. (2012). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Yeterlilik Düzeyleri .Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Ünver, G. (2003). Öğretmenlik Uygulamasında İşbirliği: "Bir Durum Çalışması". Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 23, Sayı 1 (2003) ss:87-10.
- Westera, W. (2001). Competences in education: a confusion of tongues. Journal of curriculum studies. 33 (1), 75-88.
- Yeşilyurt, E. (2011). Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğinin Genel Yeterliliklerine Yönelik Yeterlilik Algıları . Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 9(1), 71-100.
- Yeşiloğlu, A. (2015). Sınıf Öğretmenliği Son Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Öğretimi Konusundaki Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi . Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. (10. baskı). Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A., Koç, K., Gönen, M. ve Üstün, E. (2010). "Okul öncesi öğretmenliği mezunlarının alandaki bilgi, beceri ve yeterlilik düzeylerinin incelenmesi", Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları Sempozyumu II, 16– 18 Mayıs 2010 – Hacettepe Üniversitesi, Ankara.